

Fig. 1. Kirken set fra sydøst. KdeFL fot. 1989. - *The church seen from the south-east.*

SKANNERUP KIRKE

GJERN HERRED

Kirken nævnes første gang 1495,¹ da lensmanden på Skanderborg, rigsråd Holger Eriksen Rosenkrantz til Boller (Vejle amt) i sit testamente betænkte den med en okse og ko (jfr. nedenfor). Sognet bidrog med 18 mark i landehjælpen 1524.² Ved reformationen er kirken antagelig overgået til kronen, hvilket ejerforhold dog først kan dokumenteres 1661,³ men indirekte fremgår af det såkaldte klemmebrev 1555,⁴ hvormed de kirkelige forhold i Århus stift blev omorganiseret. Ved den lejlighed blev Skannerup *anneks* til Gjern og har været det siden. I øvrigt har de to kirker samme

ejerhistorie frem til selvejet, der etableredes 1. juli 1921 (jfr. s. 3317).

Helligkilde. Ved kirkegårdens nordvestre hjørne har der i sin tid været en meget besøgt, men nu udtørret kilde, hvis vand havde helbredende virkning. Ovennævnte gave til kirken må stå i forbindelse med kilden, idet testamentet opregner den sammen med (mindre) donationer til (nu mere) kendte, jyske valfartskirker. Også fra nyere tid foreligger der adskillige vidnesbyrd om kildens og kirkens undergørende kraft⁵ (jfr. s. 3355).

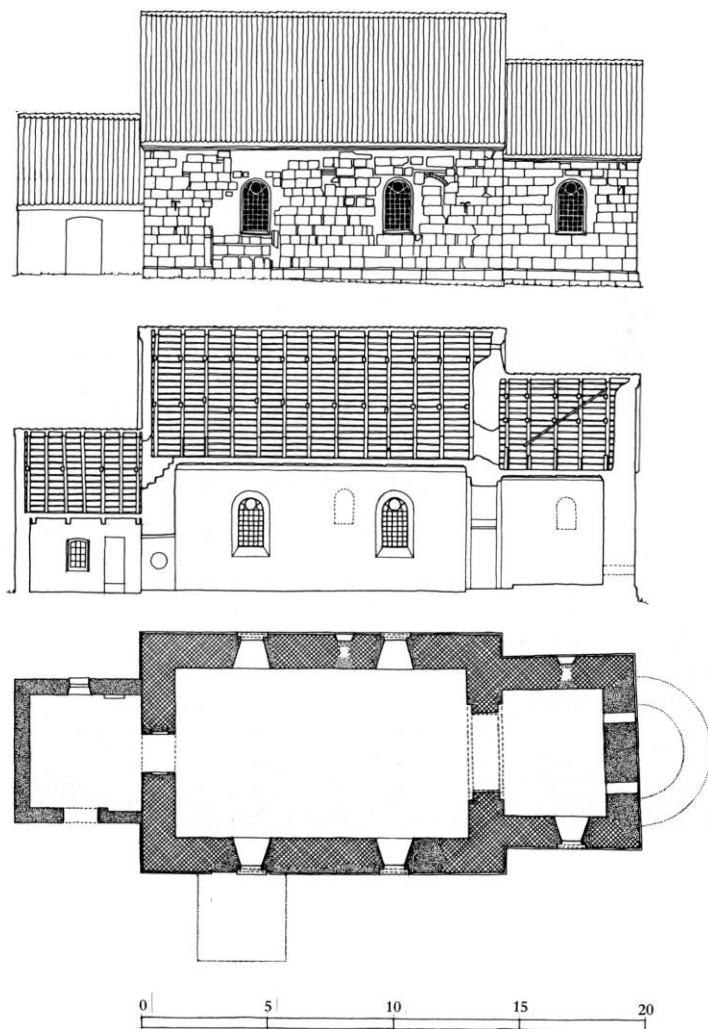

Fig. 2. Opstalt af sydsiden, længdesnit og plan 1:300. Tegnet 1989 med korrektioner af KdeFL på grundlag af skitseopmåling ved Aage Kristensen og Jens Vilhelmsens tegnestue 1980, suppleret af John Bennetzen 1989. Mulig størrelse og beliggenhed afforsvundet tapsis (s. 3351) og blot arkivalisk kendt $\dagger$ våbenhus (s. 3352) angivet med prikket linie. - *Elevation of the south side, longitudinal section and plan.*

Kirken ligger centralt i sognet, hvis nordgrænse går ved Gjærns å, dvs. tæt syd for Gjærns kirke. Skannerup kirke er placeret højt i det kuperede terræn på åens sydside, mens landsbyens huse og gårde har spredt sig i området syd for kirken.

Kirkegården udvidedes 1897⁶ med et mindre areal, vistnok navnlig mod øst, mens skellet på de andre sider i alt væsentligt fastholder den ældre udstrækning (jfr. fig. 26). Hegningen består dels af stendige, hvoraf størstedelen er nyopsat 1989, dels af brudstensmur, der synes over-

vejende at gå tilbage til 1897 og i dag løber på sydsiden og det tilstødende stykke i vest. Siden den første omtale 1663⁷ har kirkegården været omgivet af stengærder, der mange gange i tidens løb er sat om eller på anden måde udbedret efter nedskridninger.

Hovedindgangen i det sydvestre hjørne (fig. 3) stammer antagelig fra midten af forrige århundrede og havde oprindelig stakitfløje af træ; omkring 1870⁸ blev de afløst af de nuværende af jern. Desuden er der i nordsiden en ny køreport

Fig. 3. Kirken set fra syd. Fot. o. 1900 i Lokalhistorisk arkiv i Gjærn. - *The church seen from the south.*

med jerngitterfløje ophængt på jernstænger. En port omtales første gang 1662,⁷ da den blev »rettet og stenet«; adskillige gange siden da er den blevet repareret eller fornyet, f.eks. efter 1737, da den blæste omkuld. Omstændighederne sandsynliggør, dels at placeringen har været i søndre dige, dels at det (i det mindste i en periode) har været en stolpekonstruktion med tegltag. 1724 var den bygget sammen med et i øvrigt ikke nævnt tvognhus,⁹ og 1822¹⁰ synes porten at have været kombineret med en låge. Søndre låge nævnes første gang 1664,⁷ østre 1723, da den var »øde«. Det fremgår året efter, da den »fattes alting«, at den var »for de udenbys«.⁹ 1897⁶ ønskede synet en låge, hvor der hidtil havde været en overgang med rækværk.

Bygninger på kirkegården. En teglhængt rødstensbygning i det nordvestre hjørne rummer *ligkapel*, redskabsrum og toiletter og er ved midten af 1960'erne, efter tegning af Strange

Nielsen, Skanderborg, rejst som afløser for et ligkapel fra 1936. Syd for kirken er der en *klokestabel* af støbejern¹¹ (fig. 3, 4, 22) af to korintiske søjler på plinte. På hver af disse er (på siden mod midten) en tavle, hvor der med fraktur står skrevet »Smith/Randers«, på ydersiderne er under krone støbt årstallet »1856«. Tidligere var søjlerne okkerfarvede; efter istandsættelse 1989 er de malet rødbrune med sorte kapitæler og påskrifter. En *†klokestabel* nævnes første gang 1649, da der indkøbtes egetømmer til det muligvis teglhængte »klokkehus«;⁷ fornyet 1680.¹² 1723⁹ hang klokken i kirkens vestgavl, men synet ønskede den igen placeret i hus eller andet; antagelig som følge heraf nævnes 1730¹³ »klokkeværk på kirkegården af Silkeborgtømmer«. Denne stabel, i forrige århundrede benævnt klokkehus, stillads eller galge, blev repareret gentagne gange, før den afløstes af den nuværende. 1912⁶ ønskedes nyt dække til *†kalkkule*.

Fig. 4. Klokkestablen (s. 3349) og kirken set fra sydvest. NE fot. 1986. - *The church seen from the south-west.*

I dag er der en sparsom *beplantning*, overvejende birk, men 1898⁶ kunne naboen klage over store asketræer, som gik ind over hans have og mark. 1828¹⁰ indberettede sognepræsten, at port og låge aldrig havde haft lås, og at kreaturene græssede på kirkegården. 1851⁸ var man i gang med at planere og anlægge gange.

Et *fortov* af piksten går omkring bygningen.

Kilden ved kirkegårdens nordvestre hjørne er omtalt ovenfor.

BYGNING

Kirken består af kor og skib, der antagelig er opført først i 1200'erne, og hvortil der har knyttet sig en apsis, der formentlig er revet ned før 1600. Våbenhuset ved skibets vestgavl er tilføjet 1855-56, da et foran syddøren blev sløjfet. Orienteringen har en mindre afvigelse mod nord.¹⁴

Den forholdsvis lille kirke udmærker sig ved sine ret kraftige mure: I skibet er tykkelsen således omkring 140 cm, hvilket er kendeligt mere end i de større nabokirker i Linå (s. 3271) og Gjern (s. 3319). Fælles for alle tre kirker er, at de fra begyndelsen har haft apsis, og at korene er påfaldende korte. Ligesom det er tilfældet, navnlig i Gjern, er skibet i Skannerup relativt kort. Beggesteder er proportionen 1 til $\sqrt{3}$.

Den oprindelige bygning er rejst af granitkvadre på en sokkel af et skråt affaset skifte lagt oven på et fremspringende normalt. På grund af terrænforholdene træder denne dobbeltsokkel bedst frem under bygningens østre del. Under overliggerne ved de to bevarede vinduer på nordsiden ses små kvadre af jernal.¹⁵ Indvendig dækkes væggene af et tykt pudslag. Begge de østre taggavle er af marksten, pakket med småsten; korgavlens lagvise henmuring er ganske

Fig. 5. Kirken set fra nordøst. KdeFL fot. 1989. - *The church seen from the north-east.*

regelmæssig, og her er anvendt dels banede blokke, dels (foroven) kvadre. Krumhugne¹⁶ kvadre fra den forsvundne apsis er benyttet til lukning af det hul, som ved apsidens nedbrydning blev efterladt i korets østmur (fig. 24).

Begge de oprindelige *døre* er tilmurede og spores udvendig. Siderne i norddøren, hvis bredde er 115 cm, er sat med almindelige kvadre; foroven er åbningen ødelagt af et nyere vindue. Søndre indgang har tilsyneladende været væsentlig større og rigere, muligvis en søjleportal. I hvert fald står i facademurværket dørstedets karmsten (højde 183 cm, østre kun delvis bevaret) med hjørnesøjle¹⁷ (fig. 7). Da den nuværende placering af de store blokke falder sammen med hjørner på soklens skråantskifte, må man, trods det omgivende murværks øjensynlige omsætning, antage,¹⁸ at afstanden mellem søjlerne (236 cm) angiver portalens bredde.

Bortset fra en indristet dekoration med (sekundært?) kors ved vestre søjlebase (fig. 8) minder de meget forenklede former om hjørnesøjlerne ved portalerne på Linå kirke (s. 3272 ff.). Den formodning ligger da nær, at de to nabokirker har haft beslægtede portaler.

To *vinduer* af gængs form med rektangulær overligger er bevaret i tilmuret skikkelse på kirkens nordside, hvor de står som nicher (kor 128x77, skib 135x71 cm). Placeringen omtrent midt på skibets langside udelukker ikke, at der her oprindeligt var endnu en lysåbning, hvilket tillige synes at fremgå af synets ønske 1838¹⁹ om fornyelse af tre »dunkle« vinduer i kirkens nordside. På kirkegården ligger en rektangulær overligger (57x118 cm; selve lysåbningen 70 cm bred), hvis øvre hjørner er falsede i en tilpasning til skiftegangen. Stenens forside er krum, hvorfor den oprindeligt må have hørt hjemme i apsis.

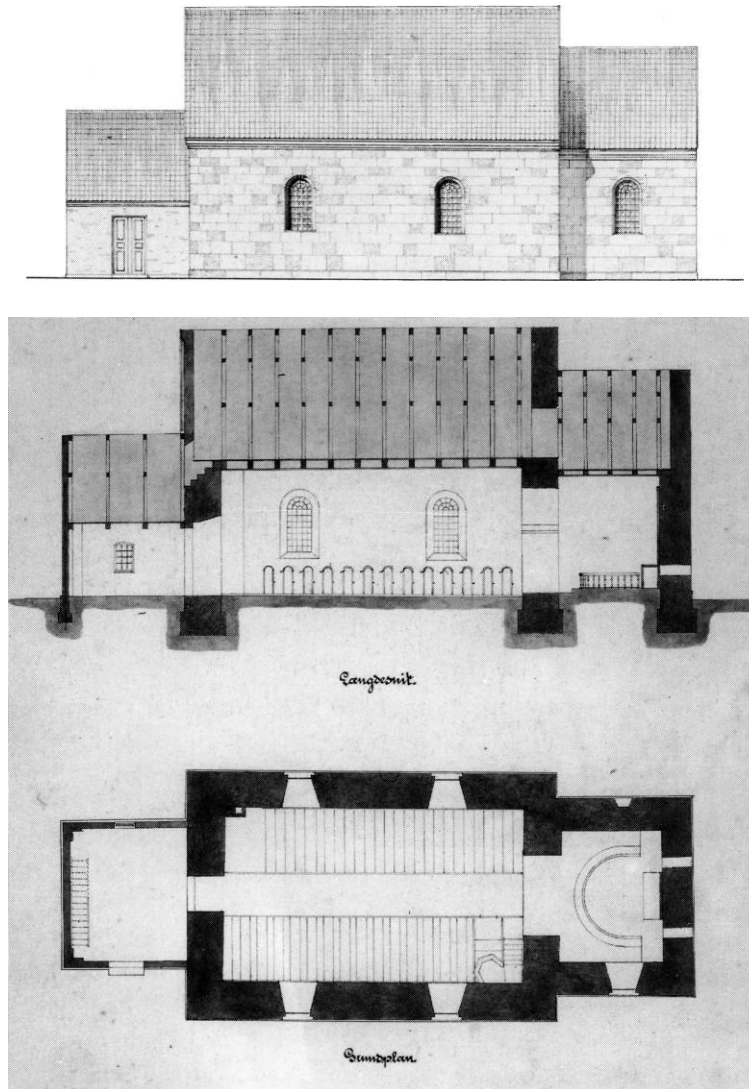

Fig. 6. Opstalt af sydsiden, længdesnit og plan 1:300. Tegnet af Carl Kiilsgaard 1890. Frijsenborg godsarkiv. - *Elevation of south side, longitudinal section and plan drawn in 1890.*

I det *indre* står den kvadersatte korbue med forneden affasede kragbånd. Stenene her, ligesom triumfmurens taggavl, synes beskadiget som efter en brand. I nævnte taggavl og i korets er et par huller efter langsgående (lofts)bjælker med indbyrdes afstand på 2,7 m.

Det enkle, teglhængte *våbenhus* ved vestgavlen er opført 1855-56,⁶ og i sammenhæng hermed blev et ældre, ligeledes teglhængt, foran syddøren revet ned. †*Våbenhus* af bindingsværk nævnes første gang 1676,⁷ da der var indkøbt materialer til et nyt. I 1720'erne⁹ ønskede synet

atter et nyt, eftersom kirkedørens lås var »utjællig«, og våbenhuset »kan ikke beskytte kirken mod svin og andet, der kan fordærve kirkens ornamenter«. Under genanvendelse af ældre stolper rejstes 1730¹³ en tre fags bygning, der flere gange blev udbedret, før den afløstes af den nuværende.

Vedligeholdelse efter reformationen. Bygningen nævnes første gang 1616,²⁰ da den var »ganske meget bygfældig på tag, mur og østende«. Det er usikkert, om apsis eksisterede på dette tidspunkt; senere nævnes den ikke. I det første tiår

efter kirkens indlemmelse i Skanderborg rytterdistrikt påpegede synene adskillige mangler. Bl.a. ønskede man vestre taggavl, der allerede 1683-84¹² havde haft behov for nyt tømmer, udspækket, og 1730¹³ tales om fornyelse med »brændt mur«; også tage og lofter måtte repareres. I denne periode⁹ havde kirken (senmiddelalderlige?) »tindinger«, hvilken betegnelse sandsynligvis gælder kamtakker. En udbedring af murværk fandt sted 1813.²¹

1855-56 gennemførte kirkeejeren, grevskabet Frijsenborg, en »hovedstandsættelse«, formodentlig forestået af murermester P. C. Kiilsgaard,²² og herunder fik kirken i store træk den skikkelse, den stadig har: Det ovennævnte våbenhus blev bygget og sat i forbindelse med skibet ved en rundbuet døråbning, der 1885⁶ fik sin nuværende, fladbuede form. Begge de oprindelige bygningsafsnit påmuredes gesimser, og vestre gavlspejs blev ommuret. Tagværker og lofter blev delvis fornyet, og væggene rettet op med skalmuring og cementpuds i sammenhæng med indsætning af fem nye, rundbuede vinduer med jernrammer.

1873 harmoniseredes facaderne med cementfarve; et par år efter udførtes de stadig fungerende trækkkanaler i østgavlen,⁸ og de malede, perlegrå lofter dækkedes 1884⁶ af det nuværende kassetteværk.

Gulvene omtales første gang 1647,⁷ da man i »kordøren« lagde 25 mursten. Rytterdistriktets synsmænd i 1720'erne⁹ karakteriserede gulvene som ujævne og var navnlig utilfreds med det i våbenhuset. Ved den ovennævnte hovedstandsættelse 1855-56 lagdes de fortsat eksisterende gulve af gule teglfliser (stemplet på undersiden med versaler »Dithmer/Rennberg«) med små, sortblå sten i de kvadrater, der fremstår mellem de større, gule flisers afskårne hjørner; i bænkeraderne ligger røde sten på fladen.

Vinduerne nævnes første gang 1826,¹⁹ da synet henstillede, at de blev vasket, eftersom kirken »er mørk nok«. Ved den nævnte hovedstandsættelse 1855-56 indsattes de nuværende fem rundbuede jernrammer i udvendig falsede, indvendig smigede åbninger. I skibet sidder vinduerne over for hinanden to og to, hvert placeret

Fig. 7. Sydportalens vestre karmsten, der antagelig sidder på oprindelig plads i facaden, over hjørne på soklen (s. 3351). NE fot. 1986. - *The west jamb of the bricked-up south portal.*

Fig. 8. Dekoration forneden på sydportalens vestre karmsten; korset er antagelig en tilføjelse (s. 3351, jfr. fig. 7). NE fot. 1986. - *Decoration on the west jamb of the south portal (cf. fig. 7).*

Fig. 9. Indre, set mod øst. NE fot. 1986. - *Interior to the east.*

syv fod fra nærmeste endevæg. På sydfacaden er rester af en ældre, fladbuet åbning. 1879⁸ ind-sattes et vindue i våbenhuset.

Tagene nævnes første gang 1647 i anledning af, at der blev lagt bly på koret; 1673 lagde man tagsten op på en del af skibets sydside, hvor der hidtil havde været bly.⁷ 11720rne⁹ var koret tækket på nordsiden med tegl, på den anden side med bly; endnu ved hovedistandsættelsen 1855-56 nævnes blyarbejde. Ved reparationer 1874 eller 1880, hvortil bragtes sten fra Sall kirke (i naboherredet), er antagelig det sidste bly fjernet; i hvert fald beskrives alle tage som teglhængte omkring år 1900.²³ Ældre *tagværker*, overvejende af eg, med to lag hanebånd, er i skibet (delvis) nummereret på vestsiden fra vest. Tagstolene istandsat og taget fornyet 1982.

Opvarmning med kakkelovn blev, ligesom i de øvrige Frijsenborgkirker, etableret 1880,⁶ 1919⁸ afløst af kalorifer og ved midten af 1960'erne af elektriske radiatorer. Elektricitet indlagt omkring 1925.

Efter våbenhusets skalmuring 1954 og en generel istandsættelse ved Aage Kristensens og Jens Vilhelmsens tegnestue 1982-84 står den teglhængte, kullede kirke i dag med facader i blank mur, hvor murværket omkring vinduerne, gesimserne og våbenhuset er hvidkalket. Indvendig er gulve, vægge og lofter foruden en del af inventaret bevaret i den form, det fik i forrige århundrede. Loftets fyldinger er grå, rammetræet lyseblåt, lister og knopper hvidgrå. I våbenhuset er loftet gråt, med synlige blågrønne bjælker.

Fig. 10. Indre, set mod vest. NE fot. 1986. - *Interior to the west.*

INVENTAR

Oversigt. Kun få og delvis ændrede genstande er bevaret af kirkens gamle inventar, der i flere omgange har været udsat for »moderniseringer«. Prædikestolen fra 1585 er stærkt omdannet 1678 og fik samtidig lydhimmel af samme mester, som året før havde udført altertavlen. Mange gaver må imidlertid formodes i tidens løb at være tilflydt kirken, først og fremmest på grund af helligkilden på kirkegården (se s. 3347), men også i forbindelse med besøget af syge, der ofte er kommet langvejs fra for at søge lægedom ved alter eller prædikestol. Danske Atlas beretter således 1768,²⁴ at de syge lod »gøre Bøn for sig af Prædikestolen og herfor gav en Kiendelse til Kirken, som derved har faaet Alter, Prædikestool, Pulpitur og Stole malet og i Stand sat.« - Kirkens regnskaber giver oplysninger om senere istandsættelser. 1837¹⁹ er alt inventaret blevet malet, måske perlefarvet ligesom loftet. Ved en hovedreparation 1855-56 blev de nuværende stolestader anskaffet, prædikestolen repara-

ret og den romanske granitfont erstattet med en tsøbejernsfont, hvorefter alt blev (egetræs)malet. 1888⁸ blev inventaret overstrøget med mørk egetræsfarve, og de følgende år moderniseredes kirken med nyt alterbord og alterskranke, fjernelse af stoledøre og genindsættelse af den romanske font, der imidlertid »renhuggedes« og fik ny fod. Ved senere istandsættelser, indledt 1912 af P. Rahbek, blev inventaret atter malet i farver.

Alterbord, 1895, udført af F. Hegaard, Hammel.⁸ Fyldingspanel med halspilastre, i bonet eg. Også det tidligere *†alterbord*, fra 1873,⁸ var tilsyneladende af træ og havde afløst et muret(?) bord, hvis mål er angivet 1862:⁶ 1 al. 10 tom. højt, 2 al. 22 tom. bredt og 24½ tom. dybt.

†Alterklæder. 1807¹⁰ konstaterede synet, at beklædningen om alterbordet var »rent i pjalter«. Først 1862⁶ omtaler de sporadisk bevarede in-

Fig. 11. Altertavle fra 1677 (s. 3357). NE fot. 1986. - Altar-piece from 1677.

ventarier et klæde af rødt fløjlsplys. Til det nye alterbord fra 1873 anskaffedes samme år et klæde.⁸

Altartavlen (fig. 11) er ifølge kirkeregnskabene fra 1677,⁷ da en »billedhugger« fik 32 sl. dl. for en ny tavle; stafferingen er sandsynligvis først foretaget 1688.

Det er et landligt arbejde, af eg, ganske svarende til og udført af samme billedskærer, som har leveret den et år ældre tavle i den nærliggende Sporup kirke. Motivskemaet forekommer til dels hentet fra Peder Jensen Koldings arbejder fra århundredets midte.²⁵ På postamentfremspringene er relieffremstillinger af henholdsvis Bebudelsen og Maria med Jesusbarnet, tilbedt af en kvinde og en mand (Anna og Simeon eller en kvinde og Josef?) (fig. 12). I storfeltet Nadveren, i topfeltet Korsfæstelsen, begge dele flankeret af felter med muslingeskallnicher hvorunder frifigurer af evangelisterne, forneden Mattæus og Johannes, foroven Markus og Lukas. Allerøverst ses den opstandne Kristus (med nyt kors i stedet for sejrspanen) imellem de liggende soldater.

Nadverscenen i det store og dybe midtfelt er fremstillet dels i relief, dels med frifigurer. Ved Jesu side sidder apostlene foran et draperiklædt panel. Bagvæggen herover er ved snosøjler delt i tre felter med nicher, foran hver af de ydre en opvartende kvinde, henholdsvis med fad og kande, i midten lovens tavler (fornyset ved en ældre staffering).²⁶ Det skrå kassetteværksloft er skjult af et udsåret forbræt, der midt i har et englehoved omgivet af barokke volutter, i siderne af offer- og opstandelsesmotiver, pelikannen, der nærer sine unger med blodet fra sit bryst, og fugl Fønix, der flyver op fra sin flammande rede. Ligesom formentlig oprindelig hænger midtfor en lysekrone,²⁷ men nyskåret ved restaureringen 1912. Storvingernes bruskværk bærer yderst et stort kvindehoved (med halsklæde), der atter støtter en knælende engel; kun den søndre holder endnu nogle lidelsesredskaber i hænderne, stang med eddikesvamp og knivtang. Svarende hertil har den præstavsmykkede topgesims yderst til hver side båret »en fritstaaende Engel holdende de til Korsfæ-

stelsen brugte Redskaber«.²⁸ De bruske topvinger omslutter et reliefskåret frugt bundt og løber ud i fantasimaske.

Ved tavlens istandsættelse 1986 fremkom på midtfeltets bagside en oprindelig, sortmalet indskrift med versaler og især fraktur:²⁹ »Ann[o] 16[8]8 .. julii Er Denne alter tafle staff[e]rit af(?) [C]hristen(?) Hermandse[n] [i] Arhuus«.

Da P. Rahbek restaurerede tavlen 1912,⁸ fandt han »næsten overalt« spor af en staffering på kridtgrund.²⁶ Den efterfølgende opmaling er formentlig foretaget på grundlag heraf, men farveholdningen behøver ikke at være den oprindelige, idet tavlen 1856⁶ blev restaureret og malet, dernæst 1888 repareret og rensat for farver af snedker Wørtz. Derefter fik den en mørk egetræsmaling ved C. Andersen, der ligeledes forgyldte lister og bogstaver.⁸ Tavlen står nu med en rødbrun bundfarve i midtfeltet, på volutter, dragter m.m., suppleret med røde, blå og grønne lasurfarver samt guld på konturer og lister. De gyldne frakturindskrifter er i frisen: »Thi Lowen er gifuen ved Mose, Naade oc Sandhed er blefuen ved Iesum Christum.« I postamentfeltet: »Hvo som æder mit Kiød, oc dricker mit Blod, hand hafuer det evige Lif.«

Alterkalk (fig. 13), skænket 1693, udført af Lauritz Christensen Wild, Århus, og ganske

Fig. 12. Detalje fra altartavlens postament, jfr. fig. 11, (s. 3357). NE fot. 1986. - *Detail of the pedestal of the altar-piece; cf. fig. 11.*

Fig. 13. Alterkalk, skænket 1693, udført af Lauritz Christensen Wild, Århus (s. 3357). NE fot. 1986. - *Chalice donated 1693, made by Lauritz Christensen Wild, Århus.*

svarende til kalken i Gjern (s. 3331), men med oprindeligt bæger. Dette har under mundingsranden en graveret versalindskrift: »Er denne kalck og disk forærit til Skandervp kiercke af skipper / Mickel Sørensen(!) Gylding og Anne Hansdaater i Aarhvvs Anno 1693.« På knoppens overside er ligeledes graveret: »Iehsvs«. På en af fodpladens tunger ses et defekt mesterstempel (Bøje 1982, 2, nr. 5854). 21,5 cm høj. Den tilhørende *disk*, 13,8 cm i tv., er flad, med indvielseskors (Georgskors) på fanen; oversiden forgyldt, †*Alterkalk* og †*disk* af sølv, nævnt i inventariet 1689.³⁰

Oblatæske og *vinkande*, 1862,¹⁹ af porcelæn fra Bing og Grøndahl, sorte, med guld kors og -kanter, kanden med hvidt, guldkantet låg. Opstillet på alterbordet, men ude af brug. †*Alterkande* af glas, anskaffet 1844.¹⁹

Vinskummeske, 1898, med stempel for R. Jensen, København.

Alterstager (fig. 15 a-b), fra 1600rnes sidste halvdel, men først nævnt i inventariet 1739³¹ (jfr. †stagerenedenfor). De 40 cm høje, slanke stager står på tre profilerede kuglefødder, hvis fastgørelse i fodpladens overside ses som en lille, hvælvet, rund plade dekoreret med tunget kant og indprikninger midtpå. Over fodens kraftige hulled og vulst rejser det spinkle, flerleddede skaft sig, med rundstave mellem indknebnede led samt to pæreformede led, det øvre og største tværdelt af skive med indhak (fem på den ene stage, ti på den anden)³² til nu forsvundne pyn-tearme. Disse, der ses på et ældre fotografi³³ har været C-bøjleformede med bladslyng og øvre delfmhoved(?). Ret flad lyse-skål og malmlyse-torn med gennemboret hul forneden, muligvis til fæstelse af lysepiber. Et par †*tinlysestager* er omtalt i 1680erne¹² og fandtes antagelig endnu 1766,³⁴ da inventariet nævner både et par metal-lysestager og et par mindre tilsvarende.

†*Votivgaver*, bl.a. vokslys til alteret, er omtalt i regnskabsbogen 1674: »I dette og foregående år modtaget af nogle sår patienter som næst Guds hjælp er kommet til deres helbred igen: to par vokslys, en messesærk og en alterbog« (jfr. helligkilde og oversigt til inventar, s. 3347 og 3355).

Syvarmet lysestage, skænket 1925 af lærer og kirkesanger Kristen Koudahl og hustru, ifølge indskrift på foden. Opstillet på hylde i skibets nordøsthjørne.

†*Alterbog*, 1674, se ovenfor.

†*Messehagler*. 1681/82¹² fandtes en hagel af »blommet brunkaf«, dvs. blomstret, brunt uld-plys eller fløj. 1766/67³⁴ var den af rødt fløj ligesom senere 1862.⁶ 1872 fik S. Landmark sy-løn for en hagel, der 1902 erstattedes af en ny.⁸

Alterskranke, 1888, af eg, udført af snedker Wørtz.⁸ Halvrund, med rundstave, der har ter-ning som base og kapitæl samt midtled, der på alle sider har drejet knop; rundet håndliste. †*Alterskranke*. 1730¹³ omtales et nyt »tralværk for alteret.« 1851¹⁹ ønskedes knæfaldet gjort smal-lere og indrykket til »gelænderet« »for at fore-bygge den ulempe ældre folk var underkastet«. Fire år senere leverede Søren Jensen drejer otte balustre,⁸ antagelig til den nye skranke, hvis

knæfald 1862⁶ beskrives som femkantet, 23 tommer højt (ca. 72 cm), med udskåret, brunmalet »trælværk«.

Døbefonten (jfr. fig. 10), af granit, nu 82,5 cm høj, består af en romansk kumme »renhugget« 1893 af stenhugger Anton Hansen, Skovby, der samtidig fremstillede en helt ny fod.⁸

Den brede og lave kumme af grå granit (80 cm i tv.m.) stammer formentlig fra den stenfont, der omtales i 1680ernes inventarier.¹² I bunden et afløbshul. En spinkel rundstav ses under mundingsranden, en lidt kraftigere ved overgangen til det lave skaftled. Den kraftige »renhugning« af kummen har tillempt den til den nyhuggede fod, i nyromansk form. 1964 flyttet fra korbuens nordside til skibets nordøstre hjørne.

†*Font*, 1856, af støbejern, 1 alen 14 tommer høj og 1 alen 2 tommer bred (ca. 106x69 cm). Den er 1862 beskrevet som »smukt forsynet med ornamenter og bronzeforgylt«;⁶ 1888⁸ blev den atter bronzeret af maler C. Andersen. Muligvis har støbejernsfonten været af samme type som den næsten samtidige i Bjerager (s. 2505).

Dåbsfad, af messing, 1893 leveret af A. Wilsson, Århus.⁸ Glat, med ombukket kant og hul i midten til indsat, halvkugleformet messingskål med to øskener på den smalle kant. †*Dåbsfade*. 1)

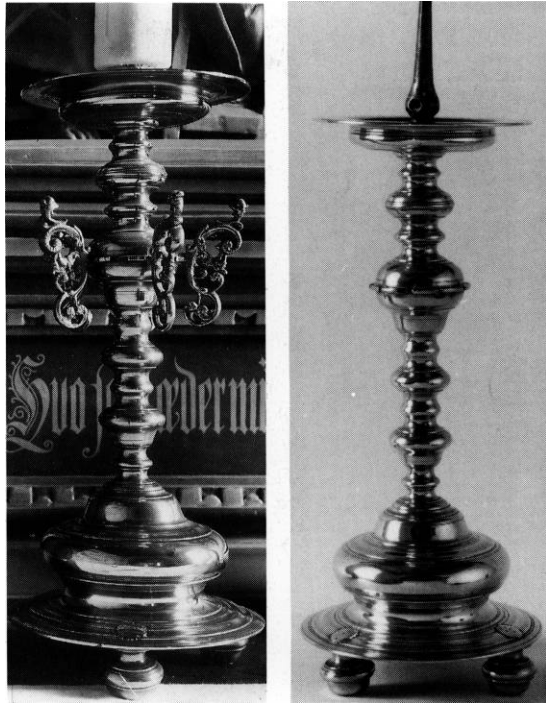

Fig. 15a-b. Alterstage, o. 1650-1700. a. Med de forsvundne pyntearme. b. Uden. (s. 3358). Ældre fot. i NM2 og NE fot. 1986. - *Altar candlestick c. 1650-1700. a. With decorative brackets (now lost), b. Without.*

Afmessing, 1681/82¹² omtalt som foræret til kirken af Søren Møller af Lille Mølle (i sognet). 2) 1724⁹ fandtes to fade ved dåben, muligvis det ovennævnte samt antagelig »et skønt Engelsk Tinfad 1707« omtalt i Danske Atlas 1768 og opregnet som det eneste i inventariet 1739/40.³¹ 3) 1766/67³⁴ fandtes to fade af tin, et større og et mindre. 4) 1856⁶ anskaffedes et dåbsfad af messing til den nye †støbejernsfont (se ovenfor).

Dåbskande af tin, fra 1800rnes 1. halvdel, udført af Andreas Schyllenberg, der fik borgerskab i Ålborg 1798. Kanden er cylinderformet, med flad bøjlehank afbrudt gæk, bred tud; 16 cm høj og 11,7 cm i tv.m. ved bunden. Midt på korpus et glat, ophøjet bælte og nederst et smalt, matteret, mellem inddrejede konturlinier; et tilsvarende indvendigt under mundingsranden. Indvendig i bunden ses et stempel for engelsk tin (en engel), med bogstaverne »AS« og »1798« for ovennævnte mester.³⁵ Under bunden er groft indridset »IC.. 1835« og »1858«. Ude af brug.

Fig. 14. Dåbskande af tin fra 1800rnes 1. halvdel, udført af Andreas Schyllenberg, Ålborg (s. 3359). Fot. i NM2. - *Baptismal ewer of pewter, from c. 1800-50, made by Andreas Schyllenberg, Ålborg.*

Fig. 16. Prædikestol fra 1585, omdannet i nyere tid. Lydhynden udført 1678 (s. 3360). NE fot. 1986. - Pulpit from 1585, altered in recent times. The sounding-board made 1678.

Prædikestol (fig. 16), oprindelig fra 1585, men kraftigt omdannet 1678 og senere yderligere »restaureret« 1856 og 1888.

Fra den oprindelige stol³⁶ stammer våbenfyldingerne og indskrifterne i de fire storfelter samt de ornamenterede fodfelter. Storfelternes kva-

dratfyldinger er alle smykket med reliefskårne, hjelmede våbener med akantusbladværk, fra øst: 1) årstallet »1585« over hjelmen og i skjoldet versalerne »NI« over »HEL« (muligvis kirkeværgernes initialer), 2) våben for Udsen (fig. 17), 3) våben for Kruse og 4) Jesumonoogrammet »IHS« over hjelmen og i skjoldet versalerne »NI« over »HIL« (!) (samme personer som i 1. felt, men fejlskrevet?). Våbnerne henviser formentlig til Ebbe Lauridsen Udsen til hovedgården Tulstrup i det nærliggende Sall sogn (Houlbjerg hrd., Viborg amt) og hans hustru Kirsten Kruse, der rimeligvis har skænket prædikestolen. Foroven og forneden i storfelterne ses nu tandsnitkantede plader med reliefskårne, minuskelagtige frakturindskrifter, der oprindelig muligvis har været anbragt henholdsvis i frisen og i en del affodfeltet. De delvis misforståede og fejlagtigt skrevne latinske citater fra Joh. 8,47 og Luk. 11,28 mangler begge de indledende ord og afslører derved, at stolen har haft et femte fag,³⁷ det østligste. Indskrifterne er, øverst: [qui ex] »deo sunt / verbunt(!)/ dei audiunt. ioh. 8«. (De, som er af Gud, hører Guds ord.). Nederst: [beati qui] »audivit [fejl for audiunt] ver/bu(!) dei et / sui odiunt [fejl for custodiunt] / illvd. Lvci XI.« (Salige er de som hører Guds ord og bevarer det). Nederst i fodfelterne er indsat en plade med kasetteværk med rosetter. Felterne herover og den øvre fodfeltsliste har nyere tandsnit, der ligeledes forkrøpper sig om det retkantede postamentfremspring, der på alle tre sider er dekoreret med rudeformet plade.

Ved en istandsættelse 1984f.³⁸ har stolen fået nye bærestolper og ny trappe. Stolen står nu afrenset for alle farver, blot med forgyldning (tidligst fra 1889) på indskrifterne.

Om prædikestolens ældre historie meddeler regnskaberne, at en »billedhugger« (den samme, som har skåret altertavlen) 1678 fik 1 sl. dl. 2 mk. og 6 sk. »udover det, som sognemændene har foræret« for »en ny prædikestol«. Denne betegnelse for det udførte arbejde udtrykker snarest en omdannelse, rimeligvis med anbringelse af nye, drejede søjler, samt eventuelt fjernelse af enkelte (beskadede?) dele (det ovennævnte

manglende fag?). 1795⁹ karakteriseredes stolen som brøstfældig, 1805ff.²¹ behøvede trappen reparation. 1856 blev stolen »restaureret« og egetræsmalet og er sandsynligvis samtidig blevet forsynet med opgangens drejede balustre, der omtales 1862. 1888 rensedes den for alle farver, bonedes og maledes med mørk egetræsfarve, hvorefter indskrifterne forgyldtes.⁶

Lydhimlen (fig. 16) er skåret 1678 af altertavlens billedhugger, der fik 5 sl. dl. i betaling herfor.⁷ Den er ottekantet, med glat, gennemløbende frise under kraftig æggstav og udragende gesimsplade. De ens topstykker har form af barokkartoucher med oval, hvælvet midtplade, der krones af fantasimaske. De bruskede hængestykker har som midtfigur et vinget englehed, der ganske svarer til det over altertavlens midtfelt. Lydhimlens underside er listedelt i otte felter, der slutter sig til et ligeledes ottekantet midtfelt, hvorunder en helligåndsdue er op-

Fig. 17. Udsnit af prædikestol 1585 (jfr. fig. 16), med oprindeligt våbenfelt (Udsen) og indskrift (s. 3360). NE fot. 1986. - Section of pulpit 1585 with coat of arms for Udsen and inscription (cf. fig. 16).

Fig. 18. Lysekrone nr. 2, fra 1700-50 (s. 3362). NE fot. 1986. - Chandelier no. 2, from 1700-50.

hængt. Himlens forskellige istandsættelser³⁹ har fulgt prædikestolens, og den fremtræder nu ligeledes uden farver.

Stoleværk, 1855f.,⁶ de enkle, rundbuede gavle med pålagt, omløbende liste; ryglænene har hver fire retkantfyldinger. 1868⁸ lavede snedker H. H. Wørtz nye fodstykker, ben og opstandere (dvs. gavlender mod væggene) på de i alt 28 stole, der oprindeligt havde låger, hver med én fylding,⁶ antagelig fjernet 1888.⁸ Tidligere egetræsmalet,⁶ nu gråmalet i to nuancer og med brunt på gavl- og ryglænslist. †*Stoleværk* tidligst omtalt 1728,⁹ da det ønskedes repareret.

Armstol til præsten, 1873,⁸ af ferniseret eg. De forreste ben er drejede ligesom sidestolperne til det læderklædte ryglæn, der har indskåret blomsterroset i topstykket. I korets nordvesthjørne.

†*Skifte-* og †*degnestol* er tidligst omtalt 1812-13²¹, da de var »i stykker«.¹⁰ 1862⁶ betegnedes de som »lukkede«. Året efter⁸ fjernedes »kirkesangerens stol« fra koret og indrettedes i øverste mandfolkestol, med pultbræt mod midtgangen.⁴⁰

To pengebøsser, af messing, 1899,⁸ »til de fattige«, Frijsenborgs sædvanlige med Georgskors og kirkeejerens initialer: M.K.J.V.F. Ophængt på begge sider af vestdøren, †*Pengeblok* omtalt

Fig. 19. Lysekroner nr. 1, skænket 1734 af Christen Stær og Anna Pedersdatter (s. 3362). NE fot. 1986. - *Chandelier no. 1, donated 1734.*

1768.⁴¹ tTavlepung nævnt 1766/67.³⁴ 1843¹⁹ ønskedes anskaffet en ny, 1885⁶ atter en.

†*Vestpulpitur*, 1734-35⁴² indrettet på foranledning af sognepræsten Peder Fabich. 1834¹⁹ fandt synet trappen alt for stejl og smal. Året før var stolene her brøstfældige.¹⁹

Orgel, 1966, med fem stemmer, ét manual og anhangspedal, bygget af Jydsk Orgelbyggeri, Hinnerup. Erhvervet 1987 fra Horsens kirke (Ålborg amt). Disposition: Spidsfløjte 8', Gedakt 8', Principal 4', Rørfløjte 4', Oktav 2'. Anhangspedal. Orgelhus i umalet eg. Opsat over indgangsdøren i vest. †*Orgel*, 1939, med fem stemmer, bygget af A. C. Zachariasen, Århus.⁴³ Disposition: Manual: Bordun 16', Principal 8', Rørfløjte 8', Gemshorn 4', Quintade 4'; oktavkoppel, svelle, tutti. Pneumatisk aktion, keglevindlade. Facade med attrappiber af sølvbronzeret zink i uindrammet opstilling. Selve orgelværket var ophængt på skibets vestvæg, medens spillebordet var placeret på gulvet i nordre stolestades vestende, således at organisten sad med ansigtet vendt mod midtergangen.

Salmenummertavler, 1909,⁸ tre ens, Frijsenborgs vanlige (jfr. Gjern), leveret af N. Rasmussen, Hammel. 1862⁶ fandtes tre †tavler (jfr. fig. 20).

Lysekroner, måske de to messingkroner, der ifølge Danske Atlas 1768⁴¹ var givet af to Århusborgere, som »var frelst af Havsnød«. 1) (Fig. 19). »Anno 1734 Er Denne Krone Given af Christen Stær Og Anna Peders Datter Gud Til Ære Og Kierken Til Beprydelse«. Graveret kursivindskrift på stor hængekugle, der forneden har påsat, støbt bladknop med øvre bladkrans. Bag bladene er graveret, med kursiv: »C P TS« (sammenskrevet). Kronen har 2x8 smågrenede arme,⁴⁴ der midtpå har dobbelt, indknebet og kantet led. På hver arms øvre bøjning og bag lyset er anbragt et fladt refleksornament formet som en vase med henholdsvis en plante (forneden) og et blad (foroven). Dråbeskålene er blomsterkalkformede, med urne som pibe. Kroneskafet har to vaseformede led under to kugleformede og krones af den i barokken ofte anvendte topfigur,⁴⁵ Jupiter, med lynet, ridende på ørnen. Ophængt i leddelt jernstang, med trækugler, i skibet.

2) (Fig. 18), fra 1700-ernes 1. halvdel, aflysmessing. Den har syv smågrenede arme,⁴⁶ formodentlig med nyere, flade dråbeskåle, samt syv C-bøjleformede, flade pyntearme⁴⁷ fæstnet på skafets øvre skiveled. Stor hængekugle med to inddrejede linier midtpå, samt lille bundknop omtrent svarende til topkuglen. Ophængt som nr. 1, i koret, men nu uden den store, fligede plade (antagelig med indskrift)⁴⁸ lige over ophængningskroen, der ses på fotografier fra 1896 og 1925.⁴⁹

Klokke (fig. 22), »omstøbt af Gamst & Lunds efterf. Kjøbenhavn 1864«.⁵⁰ Indskrift med reliefversaler om halsen, herover palmetfrise. 63 cm i tv. 1947 ophængt i vuggebom, af eg, i klokkestabel på kirkegården (jfr. s. 3349).

†*Klokker*. 1) Ved klokkeskatten 1528/29 afleveredes en klokke, der med »al jernfang« (dvs. ophængt) vejede tre skippund og fem lispund. 2) 1680⁷ fik den daværende klokke en ny jernaksel; den hang da i et »klokkeværk« på kirkegården¹² (jfr. s. 3349). 3) 1848, »støbt af P. P. Meil-

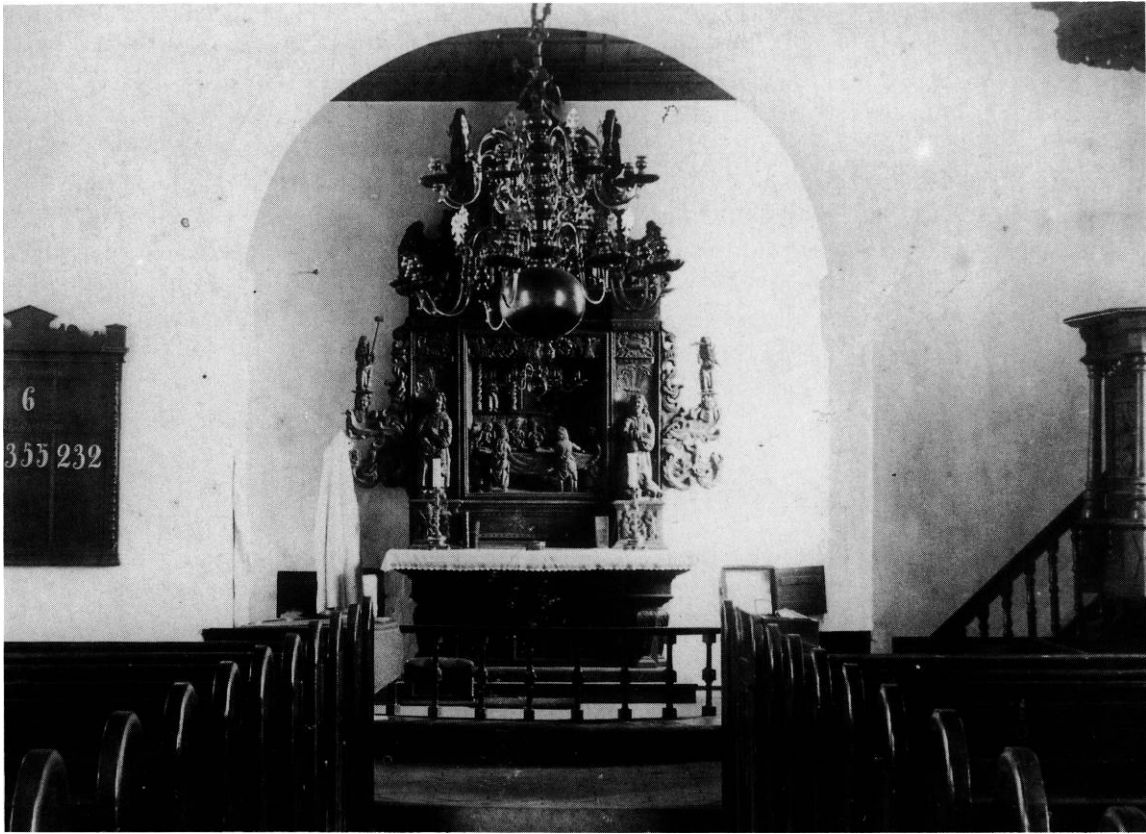

Fig. 20. Indre, set mod øst. Poul Nørlund fot. 1925. - *Interior to the east.*

strup i Randers«. Denne indskrift stod på klokkelegemet, om halsen, over en »smal ornamentbort«, stod: »Aar 1848 lod høivelbaarne hr. kammerherre greve Friis denne klokke omstøbe«. Ifølge synsprotokollen 1862 målte den indvendigt 19 tommer (ca. 59 cm) og 28 tommer (ca. 88 cm) i bredden »fra kant til kant«. ⁶ 1850¹⁹ anskaffedes en større knebel, da man fandt, at klokken »stod tilbage for den ældre i lyd«. 1863⁸ nedtaget og transporteret til Århus.

GRAVMINDER

Epitaf, o. 1864, over Anders Nielsen, f. i Holmstod 20. jan. 1830, falden ved Dybbøl 18. apr. 1864, »jordet 24.^d s. m. paa Augustenborg Kirkegaard«. Mindevers. Rektangulær, hvid marmortavle i profileret egetræsramme, 39,5x45 cm; indskriften med fordybet, sortmalet antikva. Ophængt på skibets sydvæg.

Gravsten (fig. 25), o. 1741, over Laves Nielson, f. i Tostrap mølle⁵¹ 1669, »men sist boede i Skandrop mølle, hvor han og døde Ao. 1741«, 71 år gl. »Her hvil(!) en ærlig man og ligersom i dvale for trofast hed man kan ei andet om ham tale ti han oprethold(!) var i omgang med sin næste derfor Gud ham har til skienket siælens bæste«.

Såkaldt bondegravsten af granit, 176x74,5xca. 2,5 cm. Den fordybede versalindskrift (hvor ordene skilles efter den givne plads) er hugget på et ophøjet, hjørneafskåret midtparti på stenen, men på grund af pladsmangel fortsat forneden her udover. I et øvre felt, markeret ved 2x4 små kvadrater, er i relief hugget et primitivt kranium over korslagte knogler og flankeret af klumpede bladranker. I et tilsvarende fodfelt, mellem lignende ranker, ses en alterkalk eller bæger på fod(?).⁵² Stenen er nu indmuret i tårnummets nordvæg.

*Kirkegårdsmonumenter. Støbejernskors.*⁵³ 1) O. 1854, over Kjersten lensdatter, f. i Gjern 12. maj 1810, d. i Holmstol 21. juni 1854. »Hun var en trofast ægtefælle og sine 7 børn en kjærlig moder.« Reliefindskrift, antikva, på både tværarm og stamme, der har stumpvinklet buede hammerafslutninger. Øverst på stammen en art sommerfugl, nederst et anker, yderst på tværarmen et akantusagtigt ornament. 106 cm højt incl. en profileret sokkel. På kirkegårdens nordre del. 2) (Fig. 23), o. 1876, over Søren Hjero-

nymussen, f. i Sall 10. maj 1802, d. i Holmstol 31. aug. 1876. Svarende til nr. 1, men uden tværarmens ornament; på samme gravsted.

†*Smedejernskors*⁵⁴ (fig. 21), o. 1870, muligvis udført af klejnsmed Otto Jørgensen, Glud, senere bosat i Voer herred. Det 126 cm høje kors bestod af en stang, hvortil sluttede sig forskellige, symmetriske båndjernsvolutter, der tillige dels støttede, dels kronede en ottekantet skriftplade, hvis indskrift var forsvundet, da korset blev tegnet. Øverst var et lille kors på fod.

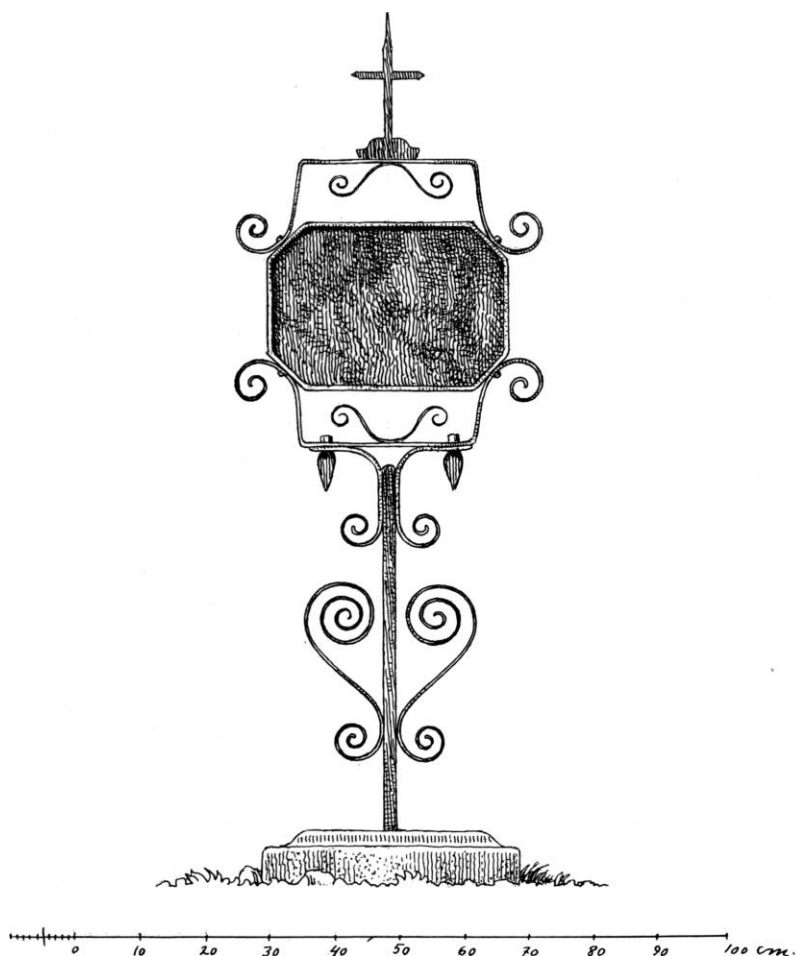

Fig. 21. †Smedejernskors fra o. 1870. Tegning af Aage Jørgensen o. 1951, i NM2 (s. 3364). - †Wrought-iron cross c. 1870. Drawn c. 1951 by Aage Jørgensen.

KILDER OG HENVISNINGER

LA Vib. præstearkiv: Skannerup kirkeresk. 1627-81 (C.KRB. 388). - *Ved embedet*: Synsprotokol 1862f. - Se i øvrigt fortegnelse over arkivalier vedr. kirkerne i Gammel Skanderborg amt i almindelighed s. 2874f. samt forkortelser s. 2875.

NM2: Håndskrift: F. Uldall: Om de danske Landsbykirker VI, 1895, s. 320. - Indberetninger ved Poul Nørlund 1925 (bygning), Mogens Larsen 1981 (inventar), Jens-Jørgen Frimand, Therese Kaspersen og Vibeke Michelsen 1986 (inventar og gravminder).

Kgl. bygningsinsp. Århus. Korrespondance (og enkelte tegninger) siden 1924.

Notebøger. NM2: Poul Nørlund VII, 1925, s. 46-59 (bygning, inventar og gravminder). C. M. Smidt CXLI, udat., s. 58f. (bygning og font).

Tegninger og opmålinger. NM2: Aage Jørgensen 1953 (†smedejernskors). Forslag til istandsættelse af kirken ved Aage Kristensens og Jens Vilhelmsens tegnestue 1980.

LA Vib. Planer og tegninger. Bl.a. udat. kalker af indskrifter (752. 1-4).

Litteratur: MeddÅrhSt. 1982, s. 113 (tage og facader).

Historisk indledning ved Lars Bisgaard, beskrivelse af kirkegård og bygning ved Kjeld de Fine Licht, inventar og gravminder ved Vibeke Michelsen og orgel ved Ole Olesen. Engelsk oversættelse ved Jean Olsen. Redaktionen afsluttet 1989.

¹ DaMag. IV, 268, jfr. K. Barner og A. Heise: Familien Rosenkrantz's Historie II, 1882, s. 79ff.

² Samme sted, 4. rk. II, 42.

³ LA Vib. Århus bispearkiv. Gjærner herredsbog 1661 (C 3. 1081).

⁴ KirkehistSaml. 3. rk. III, 365.

⁵ Svane: Helligkilder, s. 231 med henvisninger.

⁶ Synsprot. 1862ff.

⁷ LA Vib. Skannerup kirkeresk. 1627-81.

⁸ LA Vib. Frijsenborg godsarkiv. Kirkeresk. 1854-1922 (G 341. 395-459).

⁹ LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkesyn 1700-1803 (C 3. 1166-76).

¹⁰ LA Vib. Århus bispearkiv. Korrespondance. Gjærner hrd. Gjærner-Skannerup 1672-1845 (C 3. 573).

¹¹ Note 8 og LA Vib. Provstearkiver. Hjelmslev-Gjærner hrd. Synsprot. 1826-1915 (C 32. 2-3). Det fremgår, at klokkestablen blev opstillet 1856 og kostede 400 rdl. Efterretninger om, at de to søjler kom fra Sønderbro i Randers, har ikke noget på sig. Den udgave af broen, der kunne have været tale om, var bygget 1853 af ingeniørtropperne, og her indgik fire

Fig. 22. Klokke 1864, støbt af Gamst & Lunds efterf., København. Ophængt i støbejernsklokkestol fra 1856 (s. 3362). NE fot. 1986. - Bell, cast 1864 by Gamst & Lund's successors, København. Hung in bell-frame of cast iron from 1856.

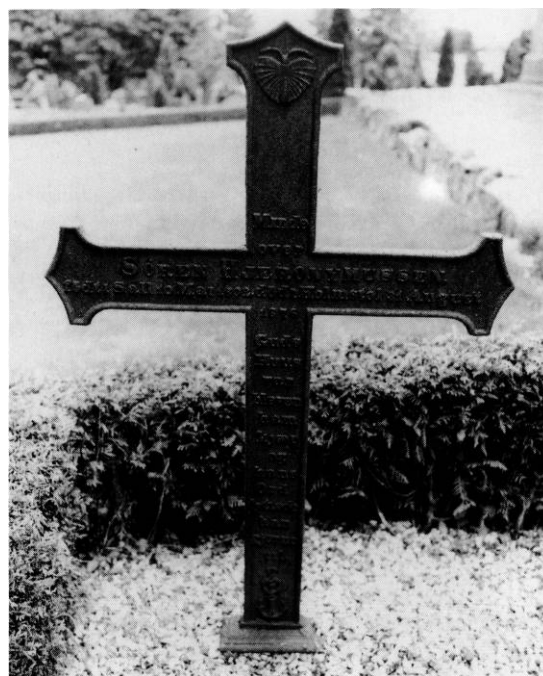

Fig. 23. Støbejernskors fra o. 1876, over Søren Hjeronymussen, Holmstol (s. 3364). NE fot. 1986. - Cross of cast iron, c. 1816, to Søren Hjeronymussen, Holmstol.

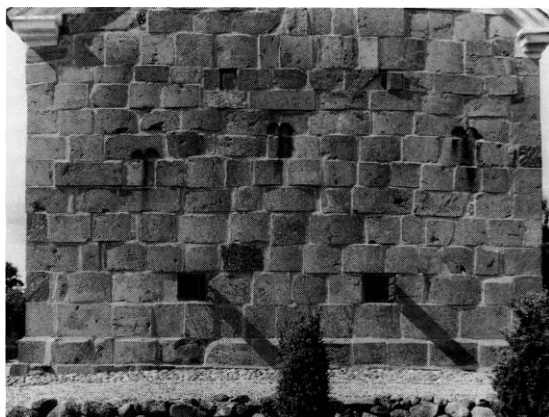

Fig. 24. Korets gavl med kvadre fra den nedbrudte apsis (s. 3351). NE fot. 1986. - *East gable of the chancel where ashlar from the former apse are reused.*

tilsvarende søjler fremstillet på Smiths Jernstøberi og mekaniske Værksted. Søjlerne fjernedes 1884, og broen fornyedes 1907. Søjlerne, der fungerede i forbindelse med broens oplukkelige afsnit, er tilsyneladende forsvundet. Oplysninger fra Peter Bondesen, Randers lokalhistoriske arkiv, jfr. Årbog Randers amt VIII, 1914, 136f. og P. von Spreckelsen (red): Randers købstads historie, Randers 1952, 604ff.

¹² RA. Rtk. Rgsk. 1660-ca. 1848. Århus stifts kirkegsk. 1680-94 (og note 7).

¹³ LA Vib. Ryttergodserne. Synsprot. for kirker i Skbg., Dronningborg og Kolding rytterdistrikter 1724-35 (G Ryt. 7.1).

¹⁴ Abrahamsen: Orientering, s. 57: 7,8°.

¹⁵ Spredt i murværket er der små sten af al eller kildekalk.

¹⁶ Krumningen angiver apsidens udvendige radius til godt tre meter. Apsidens »fundament findes i jorden« ifølge bemærkning ved år 1900 i LA Vib. Frijsenborg godsarkiv. Dok. vedr. kirkerne 1860-1923 (G 341. 463).

¹⁷ Mackeprang: Granitportaler, s. 33, grupperer døren under »rundstavshalvsøjler«.

¹⁸ En konsekvens af denne antagelse er, at de to dørsteder ikke har siddet ret over for hinanden.

¹⁹ LA Vib. Provstearkiver. Hjelmslev-Gjern hrd. Synsprot. 1826-1915 (C 32. 2-3).

²⁰ E. Egeberg i ÅrbÅrhSt. XVIII, 1925, s. 20.

²¹ LA Vib. Provstearkiver. Gjærn hrd. Synsprot. for kirker og præstegårde (C 29F. 4).

²² Jfr. Kjeld de Fine Licht: Frijsenborgkirker, i Strejfflys over Danmarks bygningskultur, 1979, s. 199-211.

²³ LA Vib. Frijsenborg godsarkiv. Dok. vedr. kirkerne 1860-1923 (G 341. 463).

²⁴ IV.214. - HofmFund. III, 1758, s. 55 meddeler, at kirken »blev smukt prydet, formdelst dertil blev givet anseelige Penge, endog af langt fra liggende

Svage, som deri lod bede for sig. Saa lyder den fra Herredet indkomne Efterretning.«

²⁵ Sml. altertavlerne i Glud 1654 (Vejle amt) og Skødstrup (Randers amt).

²⁶ P. Rahbek i brev af 20. febr. 1912 til NM2. - Jfr. tilsvarende scene udført efter samme forlæg på tavler i bl.a. Astrup (Ålborg amt), Rårup, Ørsted og Voldum (Randers amt).

²⁷ P. Rahbek fandt spor efter ophængning; jfr. note 26.

²⁸ Note 26; jfr. synsprotokollens beskrivelse 1862, der omtaler fem figurer på gesimsen. Også Poul Nørlund nævner i sin notebog 1925 engle med lidelsesredskaber.

²⁹ Fot. ved Erik Skov, i NM2.

³⁰ RA. Rtk. 1680-1719. Koncepter og indlæg til skøder 22. febr. 1689 (2212. 164-94).

Fig. 25. Gravsten af granit fra o. 1741, over Laves Nielson, Skannerup mølle (s. 3363). NE fot. 1986. - *Tombstone of granite, c. 1741, to Laves Nielson, Skannerup mill.*

³¹ LA Vib. Århus bispearkiv. Rgsk. f. rytterdistrikternes kirker 1716-23f. (C 3. 2439).

³² Den ene stage har indslæde prikker, fra 1-5, ved siden af hakket, den anden har V-formede mærker under hvert andet hak, nede på leddet nedenunder.

³³ Poul Nørlund noterer 1925: 5 arme, hvoraf nogle bærer præg af at være efterstøbte, andre er oprindelige.

³⁴ RA. Rtk. Rgsk. 1660-ca. 1848. Skbg. rytterdistrikts rgsk. 1739-67 (279. 85).

³⁵ Halkjær Kristensen: Tinmærker, s. 102.

³⁶ Jfr. en beslægtet stol i Vær fra 1587 (Voer hrd.).

³⁷ Jfr. en beskrivelse o. 1900 (note 23), med en bemærkning om, at stolen er omlavet og mangler en af siderne.

³⁸ Ved Sv. Elmholdt.

³⁹ Nu ophængt i jernstang, oprindelig med jernanker (note 7).

⁴⁰ Jfr. fot. 1896 ved Carl Neergaard i NM2.

⁴¹ DaAtlas. IV, 214.

⁴² LA Vib. Ryttergodserne. Synsprot. f. de kgl. kirker i Skbg. og Dronningborg rytterdistrikter 1735 (G Ryt 7.2).

⁴³ Zachariasen: Orgelfortegn.

⁴⁴ 1833 (note 19) var fire arme på kronen »afbrukken«.

⁴⁵ Den støbte topfigur er af en anden, mørkere legering end kronen i øvrigt.

⁴⁶ 1833 (note 19) var en arm afbrækket.

⁴⁷ Pyntearmene har på fæstningspladens inderside priknummerering.

⁴⁸ Måske kan oplysningen 1768 fra Danske Atlas, se ovenfor, have stået på denne plade?

⁴⁹ Ved Carl Neergaard og Poul Nørlund, i NM2.

⁵⁰ Der betales 91 rdl. 1 mk. 3 sk. for klokken, dens afhentning og ophængning (note 8).

⁵¹ Formodentlig enten Tovstrup mølle i Dallerup sogn, Gjern hrd., eller Tolstrup mølle i Tolstrup sogn, Voer hrd.

⁵² En støbejernsgravplade fra o. 1719 i Skorup, Gjern hrd., kan måske have tjent som forlæg.

⁵³ Aase Faye: Danske støbejernskors. Bearbejdet og udgivet af Jan Faye, 1988, kat.nr. 105-106.

⁵⁴ Aage Jørgensen: Danske gravminder af smedejern. Med indledning af Poul Halkjær Kristensen, 1951, s. 113 med fig. 85, samt s. 14, 19 og 21. Korset tilhører den såkaldte Gludtype med parallel i Hansted, Østbirk og Vedslet, Voer hrd.

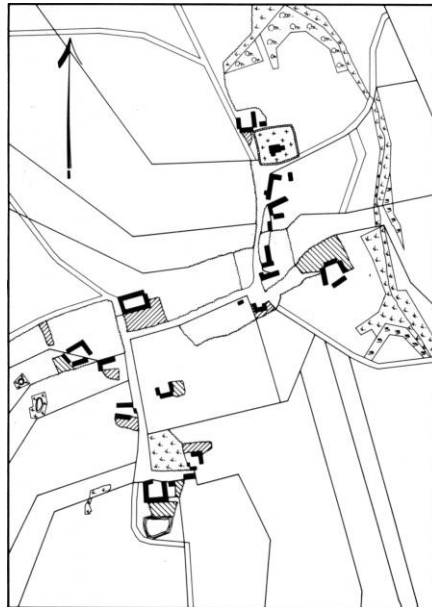

Fig. 26. Skannerup 1:10000. Opmålt 1792 af Søren Sørensen, rettelser medtaget til 1842. Kopieret af Birgitte Andreassen 1982. - *Map of the village.*

SUMMARY

Skannerup Church, c. 1200, is built of granite ashlar. Its appearance today is marked by a heavy-handed restoration carried out in 1856. Both the original doorways to the nave have been bricked up; a pair of engaged columns on the facade appears to be all that remains of the southern one, which may have resembled the Linå portals (p. 3272). The short chancel once terminated in an apse, long since pulled down, but rounded ashlar from it can be seen in the east wall of the church (fig. 24). Included in the alterations of 1856 was the removal of a porch on the south side, instead a porch was added to the west end of the nave when the new entrance was made there. At the same time the bell was hung in an unusual bell-frame of cast iron.

The furnishings of the church have been modernised several times, old pieces were either removed or heavily altered. The altarpiece was carved in 1677 by a woodcarver who at the same time made the sounding-board and remodelled the pulpit. The original parts of the latter, as well as inscriptions and carved coats of arms from 1585 refer to the owners of a nearby manor, Ebbe Lauridsen Udsen, Tulstrup, and his wife Kirsten Kruse, who presumably commissioned the pulpit. Other donors include a skipper from Århus and his wife who donated the chalice in 1693, and another couple who enriched the church with one of its two chandeliers in 1734. The bell was cast in Copenhagen in 1864, and the font was completely recut in 1893.